

Anonimizált változat

Fordítás

C-57/24 - 1

C-57/24. sz. [Ławida]ⁱ ügy

Előzetes döntéshozatal iránti kérelem

A benyújtás napja:

2024. január 26.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Sąd Okręgowy w Gliwicach (Lengyelország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2023. október 24.

Fellebbezők:

BA

BR

VÉGZÉS

2023. október 24.

A Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy (gliwicei regionális bíróság, harmadik fellebbviteli polgári osztály, Lengyelország)

[omissis]

a 2023. október 24-én Gliwicében

[omissis]

BA által az örökséget visszautasító nyilatkozat határidőben történő megtétele elmulasztásának joghatásai alóli mentesülés jóváhagyása érdekében benyújtott kérelme tárgyában

ⁱ A jelen ügy neve fiktív. Az nem egyezik az eljárásban részt vevő egyetlen fél valódi nevével sem.

a kérelmezőnek a Sąd Rejonowy w Gliwicach (gliwicei kerületi bíróság, Lengyelország)

2022. február 17-i végzésével [omissis] szemben benyújtott fellebbezése alapján tartott tárgyaláson

a következőképpen határozott:

a bíróság az Európai Unió működéséről szóló szerződés 267. cikke alapján előzetes döntéshozatal céljából az uniós jog értelmezésére vonatkozóan a következő kérdést terjeszti az Európai Unió Bírósága elé:

Úgy kell-e értelmezni az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló, 2012. július 4-i 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 201., 107. o.; helyesbítések: HL 2012. L 344., 3. o.; HL 2013. L 60., 140. o.; HL 2019. L 243., 9. o.) 13. cikkét, hogy az nem alkalmazható az olyan helyzetre, amelyben az örökséget visszautasító nyilatkozatnak a pusztán elfogadásán felül a nyilatkozó személy szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam szabályainak megfelelően e nyilatkozat érvényességéhez annak bíróság általi jóváhagyása is szükséges, például ha e nyilatkozatot a benyújtására előírt határidő után nyújtják be?

INDOKOLÁS

2023. október 24-i végzés – mint előzetes döntéshozatal iránti kérelem

I. Az ügy tárgya

- 1 A kérelmező, BA, akit törvényes képviselője, az apja, BR képviselt, a hozzátartozója, ZJ örökségét visszautasító nyilatkozat határidőben történő megtétele elmulasztásának joghatásai alóli mentesülés jóváhagyását kérte, és egyúttal ilyen nyilatkozatot tett.
- 2 Az örökös Németországban hunyt el, amelynek a területén a szokásos tartózkodási helye elhalálzásának időpontjában volt.
- 3 A kérelmező Lengyelországban él, csakúgy, mint más olyan személyek, akik a fent említett elhunyt személy törvényes örökösének körébe tartoztak, és akik már visszautasították az örökséget.

II. A lengyel jog

- 4 Az ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (a polgári törvénykönyvről szóló, 1964. április 23-i törvény; egységes szerkezetbe foglalt szöveg:

Dz.U.2023.1610.; a továbbiakban: k.c.) 1012. cikke értelmében az örökös az örökséget a tartozásokért való felelősség korlátozása nélkül (egyszerű elfogadás), illetve e felelősség korlátozásával (elfogadás a hagyatéki leltározás kedvezményének igénybevételével) fogadhatja el, vagy az örökséget vissza is utasíthatja.

- 5 A k.c. 1015. cikke értelmében az örökség elfogadásáról vagy visszautasításáról attól az időponttól számított hat hónapon belül nyilatkozhat, amikor az örökös tudomást szerzett arról, hogy örökségre lett jogosult (1. §). Amennyiben az örökös az 1. §-ban meghatározott határidőn belül nem nyilatkozik, az egyenértékű a hagyatéki leltározás kedvezményének igénybevételével történő elfogadással (2. §).
- 6 A k.c. 1018. cikke szerint az örökséget elfogadó vagy visszautasító, feltételhez vagy határidőhöz kötött nyilatkozat érvénytelen (1. §). Az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat nem vonható vissza (2. §). Az örökség elfogadásáról vagy visszautasításáról bíróság vagy közjegyző előtt kell nyilatkozni. A nyilatkozat szóban vagy írásban, hivatalosan hitelesített aláírással tehető. Az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat megtételére vonatkozó meghatalmazást írásba kell foglalni, és hivatalosan hitelesített aláírással kell ellátni (3. §).
- 7 A lengyel jog szerint tehát örökséget visszautasító nyilatkozat bíróság előtt tehető. Az ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (a polgári perrendtartásról szóló, 1964. november 17-i törvény; egységes szerkezetbe foglalt szöveg: Dz.U.2023.1550; a továbbiakban: k.p.c.) 640. cikke pontosítja a bírósági illetékességet, kimondva, hogy az örökség egyszerű elfogadásáról, illetve hagyatéki leltározás kedvezményének igénybevételével történő elfogadásáról, vagy az örökség visszautasításáról közjegyző vagy a nyilatkozó személy lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye szerinti kerületi bíróság előtt lehet nyilatkozni. A közjegyző vagy a bíróság a nyilatkozatot a mellékletekkel együtt haladéktalanul megküldi a hagyatéki bíróságnak (1. §). Az 1. §-ben említett nyilatkozatok az öröklési jogok megállapítására irányuló eljárás során a hagyatéki bíróság előtt is megtehetőek (2. §).
- 8 A k.p.c. 628. cikke szerint a hagyatéki bíróság, tehát az a bíróság, amely előtt a hagyatéki eljárást le kell folytatni, amennyiben a lengyel bíróságok joghatósága fennáll, az örökös utolsó szokásos tartózkodási helye szerinti bíróság, ha pedig a szokásos lengyelországi tartózkodási helye nem állapítható meg, a hagyatéki javak vagy azok egy részének fellelhetősége szerinti bíróság (a hagyatéki bíróság). A fenti okok hiányában a hagyatéki bíróság a sąd rejonowy dla m.st. Warszawy (varsói fővárosi kerületi bíróság, Lengyelország).
- 9 A k.c.1020. cikke értelmében az örökséget visszautasító örökös oly módon van kizárva az öröklésből, mintha nem élte volna meg az örökség megnyílását.

- 10 Az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat meg nem határozott címzettnek szóló szándéknyilatkozat, amelynek jogszabályban meghatározott határidőn belüli megtételével a bíróság vagy közjegyző előtt történő egyszerű megtételét követően vált ki joghatásokat. Az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat megtételére vonatkozó határidőnek a k.c. 1015. cikkének 1. §-ában anyagi jogi jogvesztő határidőként való kialakítása azt jelenti, hogy e határidő lejártával megszűnik ezen alanyi jog gyakorlásának lehetősége, és a határidő lejártá után tett nyilatkozat semmilyen joghatást nem vált ki. A határidő lejártát hivatalból kell figyelembe venni, és a határidő nem hosszabbítható meg (lásd: Saq Najwyższy [legfelsőbb bíróság, Lengyelország] 2012. december 13-i végzése, V CSK 18/12).
- 11 Lehetséges azonban – kizárólag szigorúan és kimerítő jelleggel meghatározott helyzetekben – az örökséget visszautasító nyilatkozat határidőben történő megtételének elmulasztásából eredő joghatások alóli mentesülés vagy a felelősség korlátozása. A k.c. 1019. cikkének 1. §-a értelmében ugyanis, ha az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozatot tévedésből vagy fenyegetés hatására tették meg, az akaratnyilatkozat hibáira vonatkozó rendelkezéseket az alábbi módosításokkal kell alkalmazni:
- 1) a nyilatkozat joghatásai alóli mentesülésre a bíróság előtt kell, hogy sor kerüljön;
 - 2) az örökösnek egyidejűleg nyilatkoznia kell arról, hogy elfogadja-e az örökséget, és ha igen, hogyan, vagy azt visszautasítja-e.

A k.c. 1019. cikkének 2. §-a értelmében az az örökös, aki tévedésből vagy fenyegetés hatására nem tett határidőn belül nyilatkozatot, a határidő elmulasztásának jogkövetkezményei alól a fenti módon mentesülhet.

- 12 **A jelen ügy szempontjából lényeges, hogy a fent említett cikk 3. §-a értelmében az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat joghatásai alóli mentesüléshez a bíróság jóváhagyása szükséges.**
- 13 **A jelen ügyben a kérelmező a fent hivatkozott szabályozásra hivatkozva kérte a ZJ örökségét visszautasító nyilatkozat hiba miatti, előírt hat hónapos határidőn belüli megtétele elmulasztásának joghatásai alóli mentesülés jóváhagyását, és ennek megfelelően annak bíróság általi érdemi vizsgálatát, hogy e nyilatkozat előírt határidőn belüli megtételét valóban hiba eredményeképpen mulasztották-e el, és egyidejűleg ilyen nyilatkozatot tett.**

III. Joghatóság

- 14 Az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló, 2012. július 4-i

650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 201., 107. o.; helyesbítések: HL 2012. L 344., 3. o.; HL 2013. L 60., 140. o.; HL 2019. L 243., 9. o.; a továbbiakban: rendelet) 4. cikke szerint annak a tagállamnak a bírósági rendelkezéssel joghatósággal az öröklés egészében történő határozathozatalra, amelynek a területén az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában volt.

- 15 A rendelet 13. cikkében foglalt különös szabályozás szerint azonban az öröklés tárgyában történő határozathozatalra e rendelet alapján joghatósággal rendelkező bíróság mellett a szokásos tartózkodási hely szerinti tagállam bírósági is jogosultak bármely olyan személy vonatkozó nyilatkozatainak átvételére, aki az öröklésre alkalmazandó jog értelmében bíróság előtt nyilatkozhat az örökségnek, a hagyománynak vagy a kötelesrésznek az elfogadásáról vagy visszautasításáról, illetve az érintett személy hagyatéki tartozásokért való felelősségének korlátozásáról, feltéve, hogy az adott tagállam joga szerint ilyen nyilatkozat tehető bíróság előtt.
- 16 Nem kétséges tehát, hogy örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozatnak az előírt határidőn belüli megtétele esetében bármely olyan személy szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósági is rendelkezik joghatósággal, aki az öröklésre alkalmazandó jog értelmében bíróság előtt nyilatkozhat az örökség elfogadásáról vagy visszautasításáról.

Ilyen helyzetben a rendelet 28. cikke értelmében az örökséget, a hagyományt vagy a kötelesrészt elfogadó vagy azt visszautasító nyilatkozat, illetve a nyilatkozó személy felelősségének korlátozására irányuló nyilatkozat alakilag akkor érvényes, ha megfelel az alábbi jog előírásainak: a) a 21. vagy a 22. cikk alapján az öröklésre alkalmazandó jog; vagy b) azon állam joga, amelyben a nyilatkozó személy szokásos tartózkodási helye található.

- 17 A rendelet 15. cikke szerint amennyiben valamely tagállam bírósága előtt olyan öröklési ügyben indul eljárás, amely tekintetében e rendelet értelmében nem rendelkezik joghatósággal, a bíróság hivatalból megállapítja joghatóságának hiányát.
- 18 A k.p.c. 1099. cikke 1. §-ának megfelelően az eljáró bíróság az eljárás bármely szakaszában hivatalból vizsgálja a nemzeti bíróságok joghatóságának esetleges hiányát. A joghatóság hiányának megállapítása esetén a jelen ügyben nem alkalmazandó 1104. cikk 2. §-ára vagy a 1105. cikk 6. §-ára figyelemmel a keresetet vagy a kérelmet elutasítja. A nemzeti bíróságok joghatóságának hiánya az eljárást érvénytelenítő ok.

IV. A kérdést előterjesztő bíróság kételyei

- 19 Mivel az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában Németország területén volt, a rendelet 4. cikkében foglalt általános szabály

értelmében az utána történő öröklés egészében történő határozathozatalra a német bíróságok rendelkeznek joghatósággal.

A kérdést előterjesztő bíróságnak nincs tudomása arról, hogy a fent említett bíróságok előtt a fent említett örökhagyó utáni örökléssel kapcsolatban bármilyen eljárás lenne folyamatban.

A szokásos tartózkodási hellyel Lengyelországban rendelkező kérelmező nem kezdeményezett ilyen eljárásokat.

A kérelmező lengyel bíróságtól kizárólag az örökséget visszautasító nyilatkozat határidőben történő megtételének elmulasztásából eredő joghatások alóli mentesülés jóváhagyását kérte, és egyúttal ilyen nyilatkozatot tett.

- 20 A rendelet hivatkozott 13. cikke, mint a fentiekben említett szabály alól kivétel értelmében a német bíróság mellett – amely a rendelet 4. cikke alapján rendelkezik joghatósággal az öröklés tárgyában történő határozathozatalra – a Lengyelországban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személyek utáni öröklést visszautasító nyilatkozatok elfogadására a lengyel bíróságok is rendelkeznek joghatósággal.
- 21 **A jelen ügyben felmerülő probléma abban rejlik, hogy a rendelet 13. cikkében meghatározott joghatóság azokra az ügyekre is kiterjed-e, amelyekben e nyilatkozat átvétele kiegészül annak szükségességével, hogy e nyilatkozat késedelmes megtétele miatt a meghatározott örökhagyó utáni örökséget visszautasító személy örökségből való kizárása joghatásának kiváltása érdekében a késedelmes nyilatkozatot jóvá kell hagyni.**
- 22 A nyilatkozat „átvétele”, mint az ilyen nyilatkozat bíróság általi elfogadásának megfelelő, lényegében csak technikai jellegű cselekmény 13. cikkben meghatározott feltételének szűk értelmezése annak megállapításához vezet, hogy csak erre vonatkozóan rendelkeznek joghatósággal az örökség visszautasításáról nyilatkozó személy szokásos tartózkodási helye szerinti állam bíróságai. Egy ilyen értelmezés szerint tehát a jogutód számára a szokásos tartózkodási helye alapján joghatósági és kollíziós szempontból nyitva álló alternatív lehetőség nem terjed ki azokra a nyilatkozatokra, amelyeket nemcsak meg kell tenni, hanem amelyeket a hagyatéki bíróságnak jóvá is kell hagynia, ideértve az örökséget visszautasító nyilatkozat határidőben történő megtétele elmulasztásának joghatásai alóli mentesülésre irányuló nyilatkozatot is. Ilyen körülmények között következetesen abból kellene kiindulni, hogy az ilyen nyilatkozatok az öröklésre alkalmazandó jog alapján kizárólag a rendelet 4. cikke alapján joghatósággal rendelkező hatóságok előtt tehetők.
- 23 Ezen értelmezés mellett foglalt állást a főtanácsnok a C-617/20. sz. ügyben 2022. január 20-án ismertetett indítványában, amelyben kifejtette, hogy véleménye szerint egyet kell érteni a jogtudományban képviselt azon álláspontokkal, amelyek szerint a 650/2012 rendelet 13. cikkének rendelkezéseit úgy kell értelmezni, hogy nem alkalmazhatók abban az esetben, amikor az öröklésre alkalmazandó jogban

előírt meghatározott joghatások kiváltásához a bíróságnak a nyilatkozat pusztá elfogadásán túlmenő cselekményeket kell megtennie, mint például határozatot kell hoznia vagy más eljárást kell megindítania (lásd az indítvány 38. és 39. pontját).

A Bíróság a 2022. június 2-i ítéletében (C-617/20) nem hivatkozott erre a megállapításra, mivel nem az képezte a C-617/20. sz. ügyben feltett kérdés tárgyát.

- 24 [omissis]
- 25 Megjegyzendő [omissis] továbbá, hogy a rendelet 13. cikkében meghatározott joghatóság terjedelme nem egyértelmű, és gyakorlati szempontból is releváns kérdésre vonatkozik.
- 26 Tény, hogy az általános értelmezési szabályoknak megfelelően a rendelet 13. cikkében előírt joghatóság, mint a rendelet 4. cikkében előírt szabály alóli kivétel terjedelmét megszorítóan kell meghatározni.
- 27 Fel kell hívni a figyelmet azonban arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből és az egyenlőség elvéből az következik, hogy a jelentésének és hatályának meghatározása érdekében a tagállami jogokra kifejezett utalást nem tartalmazó uniós jogi rendelkezést az Unió egészében önállóan és egységesen kell értelmezni, figyelembe véve nemcsak annak kifejezéseit, hanem a rendelkezés összefüggéseit és a kérdéses szabályozás célját is (2018. március 1-jei Mahnkopf ítélet, C-558/16, EU:C:2018:138, 32. pont; 2021. szeptember 9-i UM [A tulajdonjog halál esetén történő átruházásáról szóló szerződés] ítélet, C-277/20, EU:C:2021:708, 29. pont).
- 28 Ugyanakkor a rendelet (32) preambulumbekzdésével összefüggésben értelmezett 13. cikke – az e rendelet 4–11. cikkében előírt joghatósági szabályoktól eltérést engedve – az örökösök és a hagyományosok eljárásainak egyszerűsítésére törekszik (lásd: 2018. június 21-i Oberle ítélet, C-20/17, EU:C:2018:485, 42. pont).

Tekintettel továbbá arra, hogy a rendelet (67) preambulumbekzdéséből kitűnik, hogy az örökösöknek könnyen tudniuk kell igazolni jogállásukat és/vagy jogaikat és jogosítványaikat az Unióban a határokon átnyúló vonatkozású öröklések gyors, zökkenőmentes és hatékony rendezése érdekében, védhetőnek tűnik az az álláspont, hogy a 650/2012 rendelet 13. cikkén alapuló bírósági joghatóság nem csak az említett rendelkezésben említett nyilatkozat átvételével kapcsolatos cselekményekre terjed ki, hanem az ilyen eljárásokban a bíróság számára fenntartott egyéb cselekményekre is, ideértve a bíróságnak az örökséget visszautasító nyilatkozat határidőben történő megtétele elmulasztásainak joghatásai alóli mentesülés jóváhagyását. Ez az értelmezés a rendelet azon céljának fényében is lehetséges, amely a (7) preambulumbekzdése szerint arra irányul, hogy elősegítse a belső piac megfelelő működését, azáltal hogy megszünteti azoknak a személyeknek a szabad mozgása előtti akadályokat, akik a határokon átnyúló vonatkozású örökléssel összefüggő jogaikat kívánják

érvényesíteni, különösen annak figyelembevételével, az európai igazságszolgáltatási térségben az örökösök és a hagyományosok, az örökhagyóhoz közel álló más személyek, valamint a hagyatéki hitelezők jogait hatékonyan kell biztosítani (lásd: 2018. március 1-jei Mahnkopf ítélet, C-558/16, EU:C:2018:138, 35. pont; 2021. július 1-jei Vorarlberger Landes- und Hypotheken- Bank ítélet, C-301/20, EU:C:2021:528, 27. és 34. pont).

Ezenfelül megállapítható, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatában már rámutatott a magánszemélyek olyan jogaira, amelyek nem közvetlenül a jogszabály szó szerinti szövegéből következnek (például az utasnak a légi járat késése miatt is járó kártalanításhoz való joga; lásd: 2009. november 19-i Sturgeon és társai ítélet, C-402/07 és C-432/07, EU:C:2009:716, 69. pont).

- 29 Tény, hogy a rendelet (33) preambulumbekzdése szerint a hagyatéki tartozásokért való felelősségét korlátozni kívánó személy ezt nem intézheti el pusztán a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága vagy egyéb illetékes hatósága előtt egy erre vonatkozóan tett nyilatkozattal abban az esetben, ha az öröklésre alkalmazandó jog előírja, hogy az illetékes bíróság előtt külön bírósági eljárást – például hagyatéki leltározási eljárást – kell indítani, valamint hogy a valamely személy által a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban ezen tagállam jogában előírt formában a fenti körülmények között tett nyilatkozat e rendelet alkalmazásában nem lehet alakilag érvényes, továbbá a bírósági eljárást megindító iratok sem tekinthetők e rendelet alkalmazásában nyilatkozatnak.
- 30 Meg kell azonban jegyezni, hogy az öröklésről szóló 650/2012 rendelet különbséget tesz az „örökségnek az elfogadásáról vagy visszautasításáról” és „az érintett személy hagyatéki tartozásokért való felelősségének korlátozásáról” szóló nyilatkozat között. Egyértelműen erre utal például magának a 13. cikknek a szövege, amely szerint a nyilatkozó személy szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bíróságai előtt is lehet nyilatkozni „az örökségnek, a hagyománynak vagy a kötelesrésznek az elfogadásáról vagy visszautasításáról, illetve az érintett személy hagyatéki tartozásokért való felelősségének korlátozásáról”.
- 31 A gondos jogalkotás elve és a racionális jogalkotó feltételezése arra utal, hogy ha jogalkotási aktusban különböző fogalmakat használ, akkor azokhoz különböző jelentést, tartalmat és hozzájuk fűződő jogkövetkezményeket társít.
- 32 Ugyanakkor a rendelet 13. cikkében előírt joghatóság terjedelmét korlátozó, hivatkozott (33) preambulumbekzdés szó szoros értelmében kizárólag a hagyatéki tartozásokért való felelősség korlátozásáról szóló nyilatkozatokra vonatkozik, amely nyilatkozatok főszabály szerint azzal járnak, hogy a bíróságnak a megtett nyilatkozat nyomán további lépéseket kell tennie, például éppen hagyatéki leltározási eljárást kell megindítania, nem pedig az örökséget visszautasító nyilatkozatra, amely nem vonja maga után további eljárások megindításának szükségességét, hanem csak annak esetleges jóváhagyását, ha a nyilatkozatot csak az előírt határidő lejártá után teszik meg, ahogyan azt a jelen ügyben a kérelmező állítja.

- 33 [omissis]
- 34 A rendelet 13. cikkében meghatározott joghatóság szűk értelmezését eredményező válasz a rendelet 15. cikke alapján hivatalból a joghatóság hiányának megállapításához és a k.p.c. 1099. cikkének 1. §-a alapján a jelen ügyben az eljárást megindító kérelem elutasításához vezet.

MUNKADOKUMENTUM